

Informace o trestněprávní a kriminalistické diskuzi: Pachové stopy, dokument a realita

doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.

Katedra trestního práva, Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni

V posledním desetiletí se řeší více a více důvěryhodnost kriminalistické metody pachových stop. Celospolečenskou debatu rozvířil i dokument „PACHOVÁ STOPA“ z roku 2024. Dokumentární film *Pachová stopa* režisérky Zuzany Piussi upozorňuje též na slepé skvrny polistopadové české justice a policie. Film odhaluje, jaký vliv na tento problém může mít nekritické spoléhání se na pachové stopy – kontroverzní důkazní metodu, která může nesprávně rozhodovat o osudech lidí.¹ Jistě se jedná o jeden pohled, tedy pohled neziskového sdružení dobrovolníků, kteří se ve svém volném čase, nad rámec zaměstnání i osobního života, bez nároku na odměnu, zabývají těmi nejzávažnějšími případy selhání justice v oblasti trestního práva.² Právě dokument dokládá některé případy již pravomocně odsouzených osob za závažnou trestnou činnost, kde hlavním důkazem byla pachová stopa. Dokument není přímo popisem samotné metody, či popisem vývoje této metody, ani výkladem práva a judikatury, ale poukazuje na reálné příklady využití této metody se zaměřením na některé policejní postupy a postupy některých znalců v dané době.

Dne 14. května 2025 na půdě Poslanecké sněmovny, a to pod patronací Ústavně právního výboru a pod záštitou prof. JUDr. Heleny Váľkové, CSc., poslankyně a předsedkyně podvýboru pro justici Poslanecké sněmovny, byl právě dokumentární film „Pachová stopa“ promítán. První část akce byla věnována čistě promítání dokumentárního filmu a následně proběhla řízená diskuze. Na počátku samotné diskuze proběhl monolog Michala Žerebáka, který byl pravomocně odsouzen za ozbrojenou bankovní loupež v roce 2010 (samotný skutek se stal v roce 2009), a to právě zejména na základě důkazu pachové identifikace.³ Michal Žerebák se 13 let skrýval v zahraničí, kde na-

shromáždil k svému případu řadu informací, znaleckých posudků a konzultací s odborníky.⁴ Na základě žádosti o obnovu řízení, tedy předložení nových skutečností, se mu podařilo vyvolat obnovení procesu a nakonec byl zproštěn obžaloby. Následná diskuze na dané akci byla až velmi „bujará“ a poskytla řadu pohledů na věc.

Pachová identifikace byla a je metoda kriminalistické techniky, tedy identifikace osob podle pachu. Tato metoda byla využívána u bezpečnostních složek, zejména četnictva, k pátrání (pátrání po „horké stopě“). Jednalo se tedy dříve o taktickou metodu, která měla spíše procesní charakter, tedy „dopadení“ pachatele. Až po 2. světové válce byla metoda pachových konzerv vyvinuta jako metoda identifikace pomocí speciálně vycvičeného psa. Dokonce se v této metodě zkoušelo využívat i jiných zvířat s velmi silným čichem, například v Jižní Americe se využívali lvi. Nakonec se tato metoda ustálila na využití služebního psa podle stanovených postupů (jedná se tedy o silně subjektivní metodu, kterou není možné přístrojově ověřit, a využívá se přesně stanovených postupů pro speciálně vycvičeného psa).

V podmínkách České republiky není tato metoda přímo explicitně zmíněna v trestním řádu⁵ (tedy ani v právním řádu), kdy se vychází z obecných ustanovení o dokazování a případného znaleckého zkoumání⁶.

zpravy-domov/cech-se-13-let-skrýval-před-nástupem-do-vezení-nakonec-u-soudu-dokazal-ze-je_2505141034_ako>

¹ PERIČEVIČ, V. Celovečení (*sic!*) dokument „PACHOVÁ STOPA“. In: *Spolek Šalamoun* [online]. 31. 10. 2024 [2025-05-18]. Dostupné z: <<https://spoleksalamoun.com/2024/10/31/pachova-stop/>>

² SPOLEK ŠALAMOUN. [online]. [2025-05-18]. Dostupné z: <<https://spoleksalamoun.com>>

³ JADRŇÁ, A. Čech se 13 let skrýval před nástupem do vězení. Nakonec u soudu dokázal, že je neviný. In: *iROZHLAS* [online]. 14. 5. 2025 [2025-05-18]. Dostupné z: <<https://www.irozhlaz.cz/>>

⁴ JELÍNKOVÁ, A., HAVRANOVÁ, CH., VALÁŠEK, L. V právním státě by se něco takového nemělo stát, říká znalec o případu Žerebák. In: *Seznam Zprávy* [online]. 14. 5. 2025 [2025-05-18]. Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-v-pravnim-state-by-se-neco-takoveho-nemelo-stat-rika-znalec-o-pripadu-zerebak-276531>>

⁵ Oproti srovnání § 104a a násl., kdy jsou některé zejména kriminalistické taktické metody přímo ukotveny v trestním řádu.

⁶ Je nutné uvést, že v současné době není v České republice soudní znalec v oboru odorologie (obor „kriminalistika“, odvětví „kriminalistická odorologie“), tedy ani Kriminalistický ústav nemá toto postavení.

Pachovou identifikací, jako soudním důkazem, se několikrát zabíral i Ústavní soud, kdy například sdělil ve svém nálezu ve věci sp. zn. IV. ÚS 1098/15⁷:

Podle převažujících odborných názorů je metoda pachové identifikace metodou kriminalistické techniky, která slouží ke ztotožnění individuálního pachu fyzické osoby s jím vytvořenou pachovou stopou na místě činu nebo na jiném místě, které se spácháním činu souvisí. Podstatou metody pachové identifikace je subjektivní chování psa, jehož správnost lze ověřit empiricky a za použití moderních vědeckých metod vzniku pachu a fyziologie jeho vnímání k tomu zvláště vybraným a vycvičeným psem za podmínek nahodilosti i opakování, tedy způsobem potvrzujícím nebo vyvracejícím možnost jejího využití v konkrétním případě.

Jak dále uvádí náleze Ústavního soudu, jednotlivá rozhodnutí musí být „postavena“ na konkrétních požadavcích. Především jde o schopnost psa identifikovat individuální lidský pach, jeho stabilitu a vhodnost použitých procesů při identifikaci. V tomto obsahovém rámci byly vyvozeny rozhodovací praxí následující podmínky pro přípustnost důkazu pachovou identifikací v trestním řízení:

- dostatečná kvalifikace psovoda (specializace, praxe apod.),
- vhodná rasa psa (původ),
- odpovídající výcvik psa ve vyhledání a identifikaci stopy,
- dostatečná spolehlivost psa (dřívější praktické výsledky psa vedoucí jak k usvědčení, tak ke zproštění viny),
- pes musí být použit na místě činu nebo mít k dispozici pachovou stopu sejmoutou na místě činu tam, kde ji pachatel pravděpodobně zanechal,
- psovi musí být poskytnuta stopa v době, kdy je schopen ji rozlišit,
- stopa nesmí být kontaminována ani zaměněna za jinou,
- musí se vzít v úvahu všechny okolnosti, které provázely proces mezi poskytnutím stopy psovi a ztotožněním srovnávacího vzorku (proces nesmí být přerušen, podezřelý se nesmí nacházet v dosahu čichu psa apod.).

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2016, sp. zn. IV. ÚS 1098/15, ECLI:CZ:US:2016:4.US.1098.15.1; v nálezu je řada věcných argumentů pro využití pachové identifikace i „ve světle“ zahraničních úprav (jistě to je dáno i předsedou senátu v tomto případě, což byl prof. JUDr. Jan Musil, CSc., Dr.h.c.).

Ustálená judikatura považovala využití metody pachových konzerv (identifikace) jako nepřímého důkazu. K využití služebního psa byl nastaven přesně určený postup interním aktem řízení Policie ČR⁸.

Právě na základě vědeckého vývoje a zejména konkrétních případů, byla odorologická metoda (využití služebního psa) opětovně podrobena soudním přezkumům, a zejména náleze Ústavního soudu z roku 2019⁹, kterým zrušil rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. května 2018, č. j. 1 To 65/2017-4234, a tedy povolil obnovu řízení ve věci vraždy z roku 2011, byla tato metoda opětovně diskutována. V tomto nálezu Ústavního soudu, který se zabíral danou věcí již dříve, si soudci vyžádali též informace a stanoviska od Policie ČR (dosavadní interní akty řízení a popis metody) a zejména závěry vědeckého výzkumu České zemědělské univerzity, která se metodou využití psa pro identifikaci podrobně zabírala.¹⁰ I v tomto rozhodnutí Ústavní soud jednoznačně deklaroval, „že vědecký poznatek týkající se metody pachové identifikace je pro její použití v trestním řízení klíčový. Jen taková metoda pachové identifikace, která je provedena v souladu s aktuálním vědeckým poznáním, je ústavně konformní. Přestože se tedy Ústavní soud v tuto chvíli nevyjadřuje k tomu, jakou váhu bude mít metodika pachové identifikace jakožto vědecký poznatek v této věci, bude třeba, aby se s ní Vrchní soud ve svém rozhodování náležitě vypořádal a podrobil ji řádnému dokazování.“¹¹

Tato krátká informace neměla a nemá za cíl podrobně popisovat a analyzovat metodu kriminalistické odorologie (s využití speciálně vycvičeného psa), ale spíše poukázat na diskuzi v dané věci a na aktuální diskutovanou problematiku. Osobně jsem vždy metodu pachové identifikace považoval za spíše „podpůrný důkaz“, který může být, v případě existence jiných přímých důkazů (či za určitých okolností i nepřímých, tedy logického systému nepřímých důkazů) „prokazovat“ vinu obviněného a následně obžalovaného. Ale je nutné opětovně uvést, že se jedná o silně subjektivní metodu (využití služebního psa), kterou nelze objektivně (tedy přístrojově) ověřit.

⁸ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 9/2009.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2019, sp. zn. II. ÚS 2587/18, ECLI:CZ:US:2019:2.US.2587.18.1.

¹⁰ Je nutné uvést, že i Policie ČR reflektovala na vědecké postupy a vydala nový závazný pokyn policejního prezidenta č. 313/2017, o pachové identifikaci osob.

¹¹ Viz náleze Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2019, sp. zn. II. ÚS 2587/18, ECLI:CZ:US:2019:2.US.2587.18.1.